

Doelmatigheid en rechtvaardigheid

De verdere integratie van de Europese markt zal de economische groei bevorderen en de welvaart verhogen. Deze voordelen zullen echter niet elk land en iedere regio in gelijke mate toevallen. De bestaande probleemregio's zouden zonder aanvullend beleid nog verder achterop kunnen raken, hetgeen de interne samenhang van de Gemeenschap bedreigt. In dit artikel wordt de ongelijke verdeling van de integratievoordelen besproken. De conclusie is dat waar verschillen toenemen het integratieproces moet worden begeleid door een Europees herverdelingsbeleid. De auteur tekent daarbij aan dat nationale initiatieven tot economische vernieuwing evenzeer noodzakelijke voorwaarden zijn voor het verminderen van de welvaartsverschillen binnen de EG.

PROF. DR. W.T.M. MOLLE*

In de Europese Gemeenschap bestaan grote welvaartsverschillen tussen de rijkere landen zoals Duitsland en Nederland, en de armere zoals Griekenland en Portugal. Sommigen spreken zelfs van een Noord-Zuid-tegenstelling, waarbij het Noorden tot rijkdom is uitverkoren en het Zuiden tot armoede gedoemd. De EG is opgericht met als doel de welvaart van alle deelnemende landen te verhogen. Het belangrijkste middel daartoe was de instelling van een gemeenschappelijke markt, dat is een douane-unie, gecompleteerd met vrij verkeer van werkkenden en van kapitaal. De bedoeling daarvan is om door een betere *allocatie van productiefactoren* de efficiëntie van de economie te bevorderen. Ten einde dit proces zo goed mogelijk te doen verlopen, moet een aantal zaken van micro-economische aard worden geregeld, zoals mededinging op de vergrote markt, overheidssteun, etc.

Een tweede middel om het doel van hogere welvaart te bereiken is het scheppen van de juiste condities voor economische groei, voornamelijk door het voeren van een politiek van *stabilisatie*. De maatregelen die in dit kader worden genomen, zijn voornamelijk van macro-economische aard en betreffen de coördinatie van het beleid ten aanzien van b.v. wisselkoersen, de totale vraag, inflatie enz.

Er bestaat in het algemeen onder economen en politici de veronderstelling respectievelijk de overtuiging, dat dit streven naar grotere efficiëntie door allocatie en stabilisatiebeleid leidt tot vergrote ongelijkheid. Om dit zoveel mogelijk te voorkomen en om andere maatschappelijke doelen, zoals een minimum levensstandaard voor iedereen, te bereiken, dient de overheid een *redistributie*- of herverdelingsbeleid te voeren, zelfs als dit gepaard gaat met een zeker verlies aan efficiëntie. „There is a trade-off between efficiency and equality”, aldus Okun 1).

Ook in de EG was voorzien dat de toegenomen specialisatie vooral bepaalde, toch al welvarende streken en landen zou kunnen bevoordelen. In het verdrag van Rome werd aan de EG de opdracht meegegeven om dit te voorkomen. De doelstelling van ruimtelijk evenwicht werd in de volgende bewoordingen in de preambule opgenomen: „Verlangende de eenheid hunner volkshuishoudingen te

versterken en de harmonische ontwikkeling daarvan te bevorderen door het verschil in niveau tussen de onderscheiden gebieden en de achterstand van de minder begunstigde gebieden te verminderen.” Ondanks deze expliciete doelstelling gaf het verdrag geen duidelijke aanzet voor een Europees herverdelingsbeleid.

In de afgelopen periode is door de EG niet alleen in het kader van het allocatiebeleid de gemeenschappelijke markt gerealiseerd, er is ook een begin gemaakt met een stabilisatiebeleid (EMS) en zelfs met een redistributiebeleid (voornamelijk via het Regionale Fonds). In toenemende mate heeft men zich echter gerealiseerd dat er ondanks het instellen van een douane-unie nog steeds 'handels'-beperkingen waren en dat er zeer grote efficiëntievoordelen te bereiken zouden zijn met het wegwerken hiervan. Met de aanvaarding van de Europese Akte is het streven naar *De voltooiing van de interne markt* per eind 1992 van een politiek uitgangspunt tot een verdragsverplichting geworden (art. 8A). Tegelijkertijd is ook het streven naar een grotere economische en sociale samenhang als gemeenschapsdoel in de Europese Akte vastgesteld. In art. 130A is het verbijzonderd tot: „de verkleining van het verschil tussen de onderscheiden regio's en de achterstand van de minst begunstigde regio's”. Dit is logisch omdat bij dit versterkte streven naar allocatieve efficiency de noodzaak opkomt van een sterker stabilisatie- en redistributiebeleid 2).

Door velen wordt dit herverdelingsbeleid van de EG direct in verband gebracht met de verdeling van de begrotingslasten en met de verdeling van de middelen. Hoewel dit zeker een politiek zeer interessant aspect is, (zie de bijdrage van Geelhoed aan dit nummer) is het vanuit economisch oogpunt gezien lang niet volledig. De EG brengt nl.

* Directeur van het Nederlands Economisch Instituut en hoogleraar Europese Integratie Economie aan de Rijksuniversiteit Limburg.

1) A. Okun, *Equality and efficiency; the big trade off*, Brookings, Washington, 1975.

2) T. Padoa-Schioppa c.s., *Efficiency, stability and equity: a strategy of the evolution of the economic system of the EC*, Brussel, 1987.

voordelen en lasten voort die niet via het (relatief beperkte) EG-budget lopen en dus ook op een andere manier gemeen dienen te worden.

In dit artikel zullen wij op dit bredere vraagstuk ingaan. We zullen enerzijds proberen de efficiëntievoordelen in kaart te brengen die behaald kunnen worden met de voltooiing van de interne markt en anderzijds op de mogelijke negatieve effecten daarvan op de verdeling van de welvaart over de Europese landen en regio's wijzen. In een slotparagraaf zullen wij concluderen dat een combinatie van efficiëntiebeleid met redistributiebeleid in de EG (net als in lidstaten) het mogelijk maakt zowel het doel te bereiken van een vergrote welvaart en een betere verdeling daarvan.

Efficiënte allocatie

De douane-unie: 1958-1985

De basis van de EG wordt gevormd door de douane-unie (Verdrag van Rome, art. 9). Een douane-unie is een economische ruimte waarbinnen alle invoertarieven en kwantitatieve beperkingen op het goederenverkeer tussen lidstaten zijn afgeschaft en waarbij een gezamenlijk tarief naar buiten (derde landen) wordt gehanteerd. De afschaffing van de douanetarieven en maatregelen van gelijke werking (en de instelling van een gemeenschappelijk douanetarief) moest volgens het Verdrag volgens een strak tijdschema geschieden. Mede door een gunstig economisch klimaat bleef men zelfs nog binnen dit schema.

De afschaffing van de douanetarieven is geen doel op zich, maar is een instrument om de internationale arbeidsverdeling te bevorderen waardoor efficiënter kan worden geproduceerd en de welvaart voor alle betrokkenen kan worden verhoogd (3). De eerste vraag die dan opkomt is of dit doel van hogere welvaart ook werkelijk werd bereikt. Ter beantwoording van deze vraag is het nuttig eerst aan de hand van enkele handelscijfers te bezien of de arbeidsdeling is toegenomen. Voor alle zes oorspronkelijke landen van de EG steeg tussen 1960 en 1972 het aandeel van de EG in zowel hun import als export zeer sterk. Voor de drie nieuwe lidstaten gold in de periode 1972-1979 hetzelfde. Dit effect lijkt nu ook op te treden voor de Iberische landen.

De volgende vraag die dan opkomt is of de grotere arbeidsdeling die uit de handelseffecten blijkt, ook inderdaad een grotere efficiëntie teweeg heeft gebracht en tot een hogere welvaart heeft geleid. Traditioneel onderscheidt men daarbij statische en dynamische effecten (4). Statische effecten zijn de verschillen tussen de situatie met, en de situatie zonder douane-unie op een bepaald tijdstip. Naar deze effecten is een groot aantal studies verricht (5). Deze geven in het algemeen nogal lage waarden voor de verbetering van de welvaart; in het algemeen rond de 1% van het bruto nationale produkt. In het licht van de gemiddelde jaarlijkse groeipercentages van het bnp in die periode van zo'n 4% is dit niet veel. De welvaartseffecten van de integratie worden dan ook eerder veroorzaakt door de z.g. *dynamische effecten*. Deze betreffen de kostenreducties als gevolg van:

- schaalvoordelen;
- sterkere innovatiedrang en dus produkt- en produktievernieuwing via het sneller aflopen van de leercurve;
- industriële samenhang.

Jammer genoeg zijn deze factoren niet alleen veel minder goed theoretisch gefundeerd, maar is ook de omvang van hun effect veel minder gemakkelijk vast te stellen. Enkele schattingen geven echter aan dat als technische efficiëntie in produktie door langere series (schaalvoordelen) kan worden bereikt, gecombineerd met effectieve concurrentie, er in bedrijfstakken kostenreducties mogelijk zijn van 10-25%. Hoewel over de andere factoren weinig gesystematiseerde informatie aanwezig is, zijn er wel zeer veel indicaties beschikbaar dat deze dynamische effecten belangrijk zijn.

De interne markt

Hoewel de EG het stadium van de douane-unie heeft bereikt, is daarmee nog geen volledig vrije markt bereikt. Er zijn volgens het Witboek nog drie typen belemmeringen:

- fysieke belemmeringen (controles voor gezondheid, veiligheid, statistiek, maar ook quotas enz.);
- technische belemmeringen (verschillen in technische normen en standaarden, openbare aankopen, gemeenschapsrecht);
- fiscale belemmeringen (vooral betrekking hebbend op de indirecte belastingen: btw en accijnzen).

Doelstelling van de Commissie is om deze belemmeringen volledig weg te werken, zodat er per einde 1992 geen controles meer zullen bestaan aan de interne grenzen van de Gemeenschap. Daartoe is een groot aantal maatregelen nodig, die in het Witboek zijn opgesomd en die nu stuk voor stuk genomen (moeten) worden. De economische argumenten voor de voltooiing van de interne markt zijn enige tijd geleden in dit blad behandeld door Nelson en Pelkmans (6). Zij onderscheiden directe en indirecte voordelen. De directe voordelen zijn:

- het opheffen van grensinterventies, zoals valutacontroles, transportvergunningen, veterinaire keuringen;
- het wegnemen van binnenlandse interventies die de aanpassing aan de realiteiten van de Europese markt proberen te voorkomen of te vertragen. Deze betreffen b.v. het duurder inkopen van de overheid als gevolg van discriminatoir overheidsaankoopbeleid en het geven van steun aan noodlijdende bedrijfstakken.

De kosten van deze belemmeringen, in het jargon het 'non-Europe' genoemd, worden op het ogenblik onderzocht; voorlopige schattingen komen echter al gauw op zo'n 3 tot 5% van het bnp.

De indirecte voordelen zijn vooral gebaseerd op het weghalen van de fragmentatie van produktmarkten waardoor de eerder genoemde dynamische effecten versterkt kunnen worden (schaalvoordelen, leercurve, enz.). Vooral de industrie wijst op deze voordelen; zij beschouwt de vrijmaking van de Europese (thuis)markt van alle technische belemmeringen als een belangrijke voorwaarde om de wereldwijde concurrentie beter aan te kunnen. De eerder genoemde analyse van Nelson en Pelkmans gaf aan dat dit verband tussen fragmentatie en concurrentienadeel voor een aantal bedrijfsklassen inderdaad kan worden aange-toond.

De markt voor produktiefactoren

De vrijheid van migratie van werknemers is belangrijk voor de economische efficiëntie (juiste man op de juiste plaats), maar heeft nooit aanleiding gegeven tot een verregaande *integratie* van arbeidsmarkten. Bovendien kwam een groot gedeelte van de buitenlandse werknemers van

3) Naast dit economische doel bestaat er ook het politieke doel van de duurzame vrede. Zoals uit empirisch onderzoek blijkt, is de kans op een gewapend conflict tussen landen die sterk van elkaar afhankelijk zijn kleiner dan tussen landen die sterk autarkisch zijn.

4) Zie voor theoretische behandeling van deze begrippen J. Pelkmans, *Market integration in the European Community*, Nijhoff, Den Haag, 1984.

5) Zie voor een goed overzicht voor de periode tot 1974 Pelkmans, op.cit., blz. 24. Voor een studie van de effecten van uitbreiding met Spanje, zie J.-M. Viane, *A custom union between Spain and the EEC*, *European Economic Review*, jg. 18, 1982, blz. 345-368. Recente studies bevestigen de resultaten van deze onderzoeken; zie b.v. L.A. Winters, *Separability and the modelling of international economic integration*, *European Economic Review*, jg. 27, 1985, blz. 335-353.

6) J.W. Nelson en J. Pelkmans, *Naar een voltooide interne markt, enkele empirische argumenten*, *ESB*, 4 december 1985, blz. 1216-1221.

buiten de EG 7). De effecten op de economische groei van de diverse landen zijn niet goed bekend, maar worden eerder laag tot zeer laag ingeschat. Askari gaf cijfers die liggen rondom 1% van de totale groei 8). Gezien de culturele factoren en de beperkte voordelen die zijn te behalen, wordt in de actieprogramma's van de EG het vrije verkeer van werknemers dan ook eerder als een recht gezien dan als een basis voor een zo groot mogelijke uitwisseling van arbeid.

Bij de vrijheid van *kapitaalverkeer* of de integratie van de Europese kapitaalmarkten liggen de voordelen in de micro-economische sfeer ook duidelijk; bedrijven kunnen hun kapitaal aantrekken waar dit het goedkoopst is; beleggers kunnen hun kapitaal aanwenden waar dit het meeste opbrengt. Vergelijkingen van landensituaties geven aan dat belemmeringen de kosten van kapitaal al gauw met tientallen procenten kunnen doen oplopen. Voordelen voor de economie als geheel zijn empirisch niet goed vastgesteld. Daarentegen blijken de genoemde algemene nadelen van vrijmaking, zoals verstoringen van het monetair evenwicht enz., in een aantal praktijkgevallen van liberalisatie praktisch afwezig 9). De Commissie heeft nu dan ook een plan ingediend om alle resterende controles op het interne kapitaalverkeer af te schaffen. Programma's van die strekking worden door Italië en Frankrijk ook uitgevoerd.

Rechtvaardige herverdeling

Uitgangspunten

De hiervoor beschreven maatregelen voor grotere efficiëntie en dus welvaart brengen volgens velen het gevaar van grotere ongelijkheid met zich mee 10). Dit standpunt is gebaseerd op *theorieën* die grotere divergentie tussen landen voorspellen (de 'core-periphery'-tegenstelling). Zoals elders beschreven 11), bleken deze theorieën bij een empirische toetsing voor Europa echter niet algemeen geldig. Datzelfde geldt overigens ook voor de 'neoklassieke' theorieën, die tot convergentie leiden; zoals elk handboek aangeeft, leidt mobiliteit van goederen en produktiefactoren nl. slechts onder zeer beperkende voorwaarden ook tot een gelijktrekking van factorbeloningen. Bovendien is dit laatste nog niet voldoende voor gelijktrekking van inkomens.

Bij zoveel theoretische onzekerheid lijkt het goed eens naar *historische voorbeelden* te kijken. Allereerst de tegenstelling Noord-Zuid. Uit het feit dat tweeduizend jaar geleden het zuiden zowel economisch, technologisch als cultureel het centrum was en het noorden als barbaars beschouwd werd, kan worden afgeleid dat over een heel lange periode niet bij voorbaat divergentie optreedt maar er ook omkeringen plaatsvinden. Steun voor de divergentietheorie komt van Bairoch 12), die aangeeft dat in de periode vlak na de industriële revolutie de verschillen in bnp tussen Europese landen steeds toenamen, terwijl die tijd gekenmerkt werd door een vrij grote mate van economische integratie. Datzelfde effect deed zich voor in Italië, waar na de nationale eenwording de regionale verschillen toenamen. Anderzijds blijkt uit het feit dat het in 1950 nog zo arme Italië het VK lijkt in te halen, dat convergentie toch ook realiseerbaar is. De conclusie is dat de oudere en recentere geschiedenis ons dus geen eenduidig uitsluitsel geeft over de kwestie van de divergentie en convergentie.

Ongelijkheid

Gezien het bovenstaande is het wellicht het best de feitelijke toestand in de Gemeenschap te bekijken aan de hand van de vraag hoe groot het *verschil in welvaart* tussen de deelnemers aan de Europese integratie werkelijk is? Om een antwoord te geven op deze vraag, wordt meestal gekeken naar de verschillen in inkomen per hoofd van de bevolking. Die verschillen zijn in de EG-12 inderdaad zeer groot: de rijkste regio is ca. 10 keer rijker dan de armste; dit verhoudingsgetal was 5 voor de EG-9. Deze verschillen worden in het algemeen gezien als te groot en als een potentiële bedreiging van de samenwerking in het

Tabel 1. *Theil-indices van het bruto nationale produkt per hoofd in de EG-12, 1950-1985*

	1950	1960	1970	1980	1985
1. Totale dispariteit	0,124	0,102	0,078	0,098	0,071
2. Dispariteit tussen landen	0,095	0,081	0,061	0,082	0,056
3. 2 in procenten van 1	76	79	79	84	79

Bron: H. van Haselen en W.T.M. Molle, *Divergence or convergence between the centre and periphery of Europe: an analysis of very long term trends*, NEI, Rotterdam, 1987.

kader van de EG, te meer omdat sommigen de indruk hebben dat de werking van de gemeenschappelijke markt deze verschillen alleen nog maar versterkt.

Om te zien of die laatste indruk juist is, moeten wij nagaan hoe de ongelijkheid in het bruto nationale produkt per hoofd zich ontwikkeld heeft in de tijd. De cijfers voor de EG-9 voor de periode 1950-1970 13) lieten een duidelijke daling zien voor de dispariteit. De vraag is of die daling zich recentelijk doorgezet heeft, ook voor de uitgebreide EG. Wij hebben daarom onze gegevens aangevuld en de analyse herhaald. De resultaten zijn in tabel 1 weergegeven, zowel voor regio's als landen.

Onze cijfers geven allereerst een duidelijke daling te zien van de dispariteit tussen regio's gedurende de gehele na-oorlogse periode (regel 1). Daarin is een breuk herkenbaar aan het einde van de jaren zeventig, toen als gevolg van de crisis, wisselkoersturbulentie, enz. een divergentie optrad, die overigens later weer ongedaan werd gemaakt 14). De ontwikkeling van de verschillen tussen landen geven een vergelijkbaar beeld (regel 2). Zoals regel 3 aangeeft, wordt de regionale ongelijkheid in de EG-12 voor een groot gedeelte bepaald (ca. 80%) door de ongelijkheid die tussen de 12 lidstaten bestaat. Coherentie dient dan ook eerst te worden nagestreefd op het nationale vlak, en daarna pas op het regionale.

Deze grotere nationale gelijkheid is tot stand gekomen omdat arme landen hogere groeivoeten kenden dan rijkere. De oorzaken van deze ontwikkeling zijn niet eenduidig. Een groep auteurs 15), volgde een traditionele benadering, waarbij de inputs (kwaliteit arbeid, investeringen enz. centraal staan, maar een bevredigende verklaring leverde dit niet op. Recentelijk heeft de institutionele benadering nogal aandacht gekregen 16), die de nadruk legt op de verstarung die uit kan gaan van sterke gevestigde belangen. Daardoor zou dan zowel de trage groei van het VK, als de snelle groei van Duitsland en van landen in het zuiden

7) W.T.M. Molle en A. van Mourik, *International movements of labour under conditions of economic integration; the case of Western Europe*, *Journal of Common Market Studies*, te verschijnen.

8) H. Askari, *The contribution of migration to economic growth in the EEC*, *Economia Internazionale*, jg. 27, 1974, nr. 1, blz. 341-345.

9) M. van Henkelen en J. Pelkmans, *The European integration of financial markets*, EIPA, Maastricht, 1986.

10) Zie in dit verband N. Vanhove en L.H. Klaassen, *Regional policy, an European approach*, 2e uitgave, Avebury, Aldershot, 1987, hfst. 4.

11) H. van Haselen, en W.T.M. Molle, *Divergence or convergence between the centre and periphery of Europe: an analysis of very long term trends*, NEI, Rotterdam, 1987.

12) P. Bairoch, *Europe's gross national product 1800-1975*, *Journal of European Economic History*, nr. 5, 1976, blz. 272-340.

13) W.T.M. Molle, e.a., *Regional disparity and economic development in the European Community*, 2e druk, Avebury, Aldershot, 1987.

14) Deze verstoring van de jaren zeventig blijkt overigens verregaand weg te vallen als de ongelijkheidsindicator wordt uitgerekend aan de hand van inkomenscijfers die vergelijkbaar zijn gemaakt met behulp van koopkrachtpariteiten.

15) Zie b.v. E.F. Denison, *Why growth rates differ*, Brookings, Washington, 1967.

16) M. Olson, *The rise and decline of nations*, Yale UP, New Haven, 1982.

(nieuwe naoorlogse structuren) kunnen worden verklaard. Economische integratie is overigens een manier om deze verstarring van nationale structuren te doorbreken.

De oorzaken van de grotere gelijkheid op regionale schaal zijn drievoudig. Allereerst de kapitaalbewegingen; empirische studies in alle Europese landen hebben aangetoond dat de industrie van centrale naar intermediaire en perifere gebieden verhuist (17). Ten tweede was er de migratiebeweging van werknemers die eerder op centrale gebieden is gericht. Ten derde heeft de welvaartsstaat door de opzet van een plaatselijke verzorgingsstructuur van ziekenhuizen, scholen, en door de versterking van het belang van overdrachtsinkomens de regionale gelijkheid versterkt (18).

Ongelijkheid en de integratie

Hoewel we dus in zijn algemeenheid kunnen stellen dat de verschillen tussen gebieden in de EG eerder zijn afgenomen dan toegenomen, is het nog de vraag wat de rol daarbij geweest is van het integratieproces en van het beleid dat door de EG gemeenschappelijk gevoerd is. Over de invloed van economische integratie op de *groei* van elk van de lidstaten bestaat nog veel onduidelijkheid. Het effect van de handelsintegratie is empirisch benaderd (19), maar de differentiële invloed op nationale groeivoeten van kapitaal en arbeidsmarktintegratie, en van gezamenlijk beleid is praktisch onontgonnen onderzoeksterrein. Wij kunnen dan ook op grond van empirisch onderzoek nog niet goed aangeven of de EG per saldo heeft bijgedragen aan grotere gelijkheid tussen landen of niet. Er bestaan slechts indicaties dat die bijdrage in een aantal gevallen duidelijk positief is (b.v. de recente ontwikkeling van Spanje die gesteund wordt door grote directe investeringen, terwijl voor andere landen de integratie niet altijd positief lijkt uit te werken (b.v. Griekenland).

Hoe de integratie de *regionale ongelijkheid* in Europa heeft beïnvloed, is een al even moeilijk te beantwoorden vraag. Gezien de grote verschillen tussen de diverse beleidsterreinen binnen de EG, lijkt het nuttig bij de beantwoording van de vraag een sectorale benadering toe te passen. Zo vond Henry dat rijke regio's in Europa meer profiteerden van de integratie van landbouwmarkten dan de arme (20). De vraag of dit ook voor andere sectoren van integratie geldt, is aangevat door een groep onderzoekers (21). Gezien de gecompliceerdheid van het Europese regionaal-economisch systeem was een volledig coherent en duidelijk antwoord op deze vraag niet mogelijk. Het antwoord dat wel gegeven kon worden, een benadering van de integratie-effecten, is vervat in tabel 2.

Ruimtelijk is een tweevoudig onderscheid gemaakt: enerzijds in de voor het regionaal beleid gebruikelijke vier typen regio's (waarbij Perifeer en Oud-industrieel probleemregio's zijn), en anderzijds tussen noord en zuid ge-

zien het algemeen welvaartsverschil in Europa. Afgezien van het EG-beleid dat ten aanzien van de grote economische sectoren, is ook gekeken naar het effect van wijzigingen in het EG-handelsbeleid ten aanzien van derde landen (b.v. verlaging invoertarieven voor textiel) en het mogelijk effect van gezamenlijk monetair beleid (vooral via de rente).

Uit de bovengenoemde samenvatting van de diverse onderzoeken kunnen twee conclusies getrokken worden:

- integratie op diverse beleidsterreinen heeft tegen-gestelde effecten;
- gecombineerd lijken de effecten toch eerder negatief te zijn voor de traditionele probleemregio's in Zuid-Europa, en positief voor de intermediaire zones van Noord-Europa.

Besluit

In het voorgaande is aangegeven dat het weghalen van de belemmeringen in het goederenverkeer tussen de lidstaten van de EG voordelen met zich heeft gebracht. Deze voordelen konden overigens niet in alle gevallen even goed gekwantificeerd worden. Voorlopige resultaten van recente studies geven aan dat het verwijderen van de resterende belemmeringen voor de interne markt eveneens flinke voordelen met zich zal brengen. Op grond daarvan is de EG (zie Europese Raad o.a. van juni 1987) vast van plan de maatregelen tot voltooiing van de interne markt te nemen.

Uit het door ons aangehaalde empirisch onderzoek bleek ook dat er op dit ogenblik grote welvaartsverschillen bestaan, en dat de integratie mogelijk negatieve effecten voor het ruimtelijk evenwicht in de EG met zich meebrengt. Omdat deze verschillen moreel onrechtvaardig en politiek onaanvaardbaar geacht worden, is een herverdelingsbeleid nodig. Dit is bovendien nodig omdat de voltooiing van de interne markt het gebrek aan evenwicht verder zou kunnen verslechteren. De EG heeft dan ook als algemene doelstelling aanvaard, dat de interne samenhang van de Gemeenschap versterkt moet worden. De Commissie meent dat een hervorming van de z.g. structuurfondsen (vooral het Regionaal en Sociaal Fonds) een belangrijke rol moeten spelen bij het bereiken van dat doel. De Commissie is van mening dat dit een verdubbeling vergt van het huidige niveau. Hoe belangrijk de inzet van deze extra begrotingsmiddelen ook is, in het licht van de resultaten van eerdere studies moet worden betwijfeld of van de structuurfondsen alleen het heil verwacht kan worden.

Veel meer zal afhangen van de mate waarin de lidstaten in staat zijn om in te spelen op de nieuwe ontwikkelingen op de Europese en wereldmarkten. Daarbij zijn sociale, institutionele en andere factoren zeker zo belangrijk als de beschikbaarheid van enig Europees geld.

W.T.M. Molle

Tabel 2. Schematisch overzicht van integratie-effecten per beleidsterrein en type regio a)

Effect	Metro-politain (centraal)		Inter-mediair		Perifeer		Oud-industrieel	
	N	Z	N	Z	N	Z	N	Z
Beleidssterrein								
Landbouw	0	0	+	0	0	-	0	0
Industrie	-	0	+	+	0	0	-	-
Energie	0	-	0	-	-	-	0	0
Transport/Telecomm.	+	0	+	-	0	-	0	0
Internationale handel	0	0	0	0	0	0	0	0
Monetair	+	0	+	0	0	-	0	0

a) + staat voor een positief, - voor een negatief en 0 voor een neutraal effect.
Bron: W.T.M. Molle en R. Cappellin (red.), *Regional impact of Community policies in Europe*, Avebury, Aldershot, te verschijnen.

17) L.H. Klaassen en W.T.M. Molle, (red.), *Industrial migration and mobility in the European Community*, Gower Press, Aldershot, 1982.

18) W.T.M. Molle, Regional impact of welfare policies in the European Community, in: J.H.P. Paelinck (red.), *Human behaviour in geographical space*, Gower Press, Aldershot, blz. 77-91.

19) A.J. Marquez-Mendez, *Economic integration and growth in Europe*, Croom Helm, Londen, 1986.

20) P. Henry, *Study of the regional impact of the Common Agricultural Policy*, Luxemburg, 1981.

21) W.T.M. Molle en R. Cappellin, (red.), *Regional impact of Community policies in Europe*, Avebury, Aldershot, te verschijnen.